

Česká beseda Zagreb

Osnovna škola Silvija Strahimira Kranjčevića Zagreb

<https://www.doi.org/10.17234/9789533792101.24>

Význam metodického vzdělávání budoucích učitelů českého jazyka pro budoucnost českého menšinového školství v Chorvatské republice

Abstrakt: Cílem tohoto příspěvku je seznámit účastníky konference se vzdělávacími modely národnostních menšin v Chorvatské republice s důrazem na českou národnostní menšinu, zvláště na Model C. Český menšinový Model C, tedy výuka Českého jazyka a kultury, je určena dětem příslušníků české národnostní menšiny v Chorvatské republice, tedy dětem českého původu, ale výuka je přístupná i dalším dětem, které se chtějí učit českému jazyku a seznámit se s českou kulturou. Příspěvek poukáže na důležitost a na potřebu metodického vzdělávání studentů, budoucích učitelů v Modelu C, pro budoucnost českého menšinového školství v Chorvatsku. Také popisuje dosavadní příklady praxe a dobré spolupráce s Katedrou českého jazyka a literatury Filozofické fakulty v Záhřebu a se studenty pedagogického směru v rámci kolegia Metodika slovanských jazyků se Základní školou Silvija Strahimira Kranjčeviće, tj. s Českou besedou Záhřeb. Příspěvek také naznačí možnost budoucí vědecké, odborné a osvětové práce studentů v rámci české národnostní menšiny.

Klíčová slova: menšinové školství, Model C, český jazyk, metodika, zděděný jazyk, menšinový jazyk

Chorvatská republika umožňuje příslušníkům národnostních menšin výchovu a vzdělání ve jejich jazyce a písmu. To právo příslušníci národnostních menšin uplatňují v souladu s Ústavou Chorvatské republiky, Ústavním zákonem o právech národnostních menšin a se Zákonem o vzdělání v jazyce a v písmu národnostních menšin. Příslušníci národnostních menšin uplatňují své ústavní právo na vzdělání třemi základními modely (Model A, B a / nebo C) a zvláštními formami vzdělávání (*Obrazovanje*

na jazyku... 2021). Model A je výuka všech předmětů v základní a střední škole v menšinovém jazyce podle chorvatských kurikul, Model B je kombinace výuky v chorvatském a v menšinovém jazyce, Model C je předmět v chorvatských školách, kde nejsou menšinové školy podle Modelu A. Model C je výuka menšinového jazyka a kultury v obsahu 2–5 hodin týdně, většina škol, ale má výuku menšinového jazyka podle Modelu C v obsahu 2 nebo 3 hodiny týdně.

Češi jsou jednou z 22 Ústavou uznaných národnostních menšin v Chorvatské republice. Podle posledního sčítání lidu z roku 2011 v Chorvatsku žije 9.641 deklarovaných Čechů, z toho nejvíce v Bjelovarsko – bilogorském županství (*Popis stanovništva... 2021*). Administrativní a kulturní středisko Čechů v Chorvatsku je město Daruvar. Obec Končevica je jedinou administrativní jednotkou v Chorvatsku, ve které jsou Češi většina. České besedy jsou základními spolky, ve kterých Češi v Chorvatsku pečují o svůj jazyk a o svou kulturu.

Ve školním roce 2020/21 bylo do menšinového českého školství podle Modelu C v Chorvatsku zapojeno úhrnem 449 dětí. Z toho je 401 žák základních škol, 48 žáků středních škol ze 7 různých županství. S nimi pracovalo 16 učitelů (*Izvoješće o provođenju... 2022*).

Český Model C po dlouhých letech dostal v prosinci roku 2019 první celkové nové a moderní kurikulum, tedy Kurikulum českého jazyka a kultury v základních a středních školách v Chorvatské republice (*Kurikulum předmětu Český... 2021*). Kurikulum obsahuje popis vyučovacího předmětu, cíle předmětu, oblasti nebo koncepty v organizaci kurikula, výchovně-vzdělávací výstupy, dílčí výstupy a úrovně osvojení podle tříd a oblastí/konceptů. Další části kurikula jsou propojeny s výchovně-vzdělávacími oblastmi, průřezovými tématy a ostatními předměty, popis kontextu, kde a jak by se předmět měl učit a popisuje roli učitelé. Kurikulum také uvádí hodnocení výchovně-vzdělávacích výstupů. Kurikulum je základ všech ostatních pedagogických činností českého Modelu C v Chorvatské republice.

Kurikulum českého jazyka a kultury ve formě Modelu C je určeno dětem příslušníků české národnostní menšiny v Chorvatské republice, dětem českého původu, ale výuka je přístupná i dalším dětem, které se chtějí učit českému jazyku a seznámit se s českou kulturou. Předmět Český jazyk a kultura dle Modelu C se vyučuje v rámci Jazykové a komunikační oblasti jako jazyk české národnostní menšiny na všech vzdělávacích a věkových úrovních. Předmět má také přímý vztah k Společenské a humanitní oblasti a k Umělecké oblasti. Výuka jazyka má zásadní význam pro osobní rozvoj a socializaci žáků. Svým významem a svými účinky přesahuje znalosti obsahu samotného předmětu. Umožňuje žá-

kům vyjadřovat se a rozvíjet se individuálně, efektivně komunikovat s ostatními v různých životních situacích a zapojovat se do řady aktivit souvisejících s kulturou a tradicí české národnostní menšiny v Chorvatsku. Jazyk také odráží identitu národa, který daným jazykem mluví, a je klíčovým prostředkem, jehož prostřednictvím se přenáší a rozvíjí jeho kulturní a historické dědictví. Výuka českého jazyka jako souběžné učení o české kultuře je významným rysem koncepce výuky jazyků národnostních menšin v Modelu C. Kromě získávání jazykových schopností zahrnuje výuka českého jazyka a kultury také získávání znalostí o České republice a její kultuře v širším slova smyslu; o české literatuře, českém historickém, kulturním a přírodním dědictví, každodenním životě české soudobé společnosti a péči o tradice a zvyky české národnostní menšiny v Chorvatské republice. Taková komplexní a integrovaná výuka českého jazyka a kultury přispívá k lepšímu pochopení života české národnostní menšiny v Chorvatské republice a života v České republice jako i k rozvoji pocitu osobní příslušnosti k české kultuře. To vše přispívá k zachování jazykové a kulturní identity, tradic a zvyků české národnostní menšiny v Chorvatské republice.

Žáci Českého jazyka a kultury dle Modelu C se obecně vzdělávají v chorvatském jazyce. Znalosti a dovednosti, které žáci získají v předmětech Příroda a společnost, Dějiny, Zeměpis, Výtvarná a Hudební kultura/umění, se v rámci předmětu Český jazyk a kultura dle Modelu C rozšiřují a doplňují.

Předmět Český jazyk a kultura dle Modelu C je velmi složitý, a proto je rozdělen do tří oblastí /makro konceptů: *Mluvíme česky*, *Kouzlo psaného slova a Kultura*. Tyto oblasti/makro koncepty jsou v průběhu učení a výuky vzájemně propojené. Žák je mimo jiné schopen úspěšně používat český jazyk v různých situacích, prostřednictvím různých médií a pro různé účely, zná základní charakteristiky české národnostní menšiny v Chorvatské republice a současné české společnosti ve srovnání s jinými jazyky a kulturami, s porozuměním, úctou a respektem k ostatním a jiným a s pocitem příslušnosti k české národnostní menšině v Chorvatské republice a je připraven pro roli aktivního a odpovědného občana, který svou činností v kulturních programech, událostech a akcích české národnostní menšiny v Chorvatsku přispívá k jejímu zachování a k zachování české kultury a tradic v budoucnosti, současně rozvíjí potřebu celoživotního učení.

Pro realizaci kurikula je nutno mít nejenom jazykově vzdělané učitele, tedy magistry bohemistiky nebo profesory českého jazyka, ale také metodicky vzdělané učitele. Kvůli své komplexní struktuře a faktu, že se v rámci předmětu český jazyk také hodně vyučuje o české kultuře v nejširším slova smyslu, metodické vzdělání a metodická praxe studentů bohemistiky má

značný význam pro budoucnost českého menšinového školství v Chorvatské republice. Kvůli žákům a kvůli celomenšinové snaze zachovat si český jazyk a českou kulturu v Chorvatsku je nutno mít odborné učitele českého jazyka.

Od školního roku 2016/2017 mají studenti učitelského směru bohemistiky na Filozofické fakultě Záhřebské univerzity možnost odborné praxe v záhřebské základní škole Silvija Strahimira Kranjčeviče u učitelky mentorky Maji Burgerové. Ve spolupráci s profesorkou Dubravkou Sesarovou a poté Marinou Jajić Novogradecovou byla studentům nabídnutá praxe. Tímto se Základní škola S. S. Kranjčeviče stala cvičební školou pro český jazyk (chorv. *škola vježbaonica za češki jezik*). Výuka se ale koná v Českém národním domě v Záhřebu, kde sídlí také nejstarší spolek Čechů v Chorvatsku – Česká beseda Záhřeb, který byl založen v roce 1874. Studenti tak dostali možnost podívat se na výuku českého jazyka a kultury s žáky základní školy, sledovat a komentovat metodické a jiné pedagogické postupy ve výuce a pozorovat ve praxi to, o čem získávají teoretické znalosti na fakultě s profesorkou Jajić Novogradecovou. Studenti pozorují výuku v rozsahu 12 školních hodin, od 1. do 8. třídy základní školy. Potom mají možnost vyzkoušet si roli učitelé sami, ale pouze v rozsahu 1 školní hodiny. Po praxi studenti píší evaluaci a zpravidla jsou z praxe nadšení. V evaluaci se často objevuje přání mít možnost být v roli učitele více než pouze 1 hodinu.

Z tabulky 1. je vidět růst počtu studentů, kteří si během magisterského studia vybírají pedagogický směr, za posledních pět let. To je důležitým důkazem, že studenti mají čím dál tím větší zájem o učitelské studium.

ŠKOLNÍ ROK	Počet studentů
2016/2017	3
2017/2018	2
2018/2019	2
2019/2020	4
2020/2021	5
Celkem	16

Tabulka 1. Přehled počtů studentů na školní praxi od roku 2016 do roku 2021.

Někteří studenti se znovu vrátí do záhřebské české školy a s žáky provedou ankety, z kterých pak zpracují své magisterské práce. Je to také důležité, protože se tímto český menšinový Model C, ale také výuka českého jazyka a kultury jako menšinového jazyka, stávají předmětem, který stojí za to, aby se o něm vědecky bávalo.

Kromě toho, studenti po dobu praxe ve škole získávají různé znalosti o české menšině v Chorvatsku a také v Záhřebu. Česká menšina je zajímavá také pro jiné obory, např. filologie, výtvarné umění, etnologie a další. Menšina by také potřebovala vzdělané odborníky, kteří by se tím mohli zabývat, a to i v rámci magisterských nebo doktorských prací. Takové odborné a vědecké práce se stanou svědectvím o českém menšinovém působení a vůbec zůstanou jako svědectví o existenci české národnosti menšiny do budoucna.

Za posledních pět let, od kdy byla stanovena praxe, už několik studentů zrealizovalo výzkumy s žáky a své magisterské práce. Jsou také další studenti, kteří budou dělat svou magisterskou práci z oblasti metodiky českého jazyka a kultury.

Vzniklé práce:

- Čičak M. (2019) *Stanoviska žáků základních škol k výuce českého jazyka a kultury*. Diplomová práce. Záhřeb: Záhřebská univerzita, Filozofická fakulta.
- Hrvoj Zajec J. (2020) *Školství příslušníků české národnostní menšiny na příkladu ZŠ S. S. Kranjčeviće v Záhřebu*. Diplomová práce. Záhřeb: Záhřebská univerzita, Filozofická fakulta.
- Krtić M. (2021) *Komunikační strategie a ovládání komunikační kompetencí u chorvatských žáků českého jazyka*. Diplomová práce. Záhřeb: Záhřebská univerzita, Filozofická fakulta.

Jak tedy zlepšit a posílit metodické vzdělání studentů, budoucích učitelů českého jazyka?

Je to především záležitostí katedry bohemistiky Filozofické fakulty Záhřebské univerzity. Zde je několik návrhů a možností: bylo by vhodné zvýšit počet hodin praxe, zvláště hodin, které vyučují studenti. Je nutno studenty bohemistiky už od 1. ročníku seznámit s faktem, že v Chorvatské republice působí česká menšina, která možná není největší, ale je silná a jednotná. Váží si jazyka a kultury svých českých předků a dbá o to, aby se toto dědictví předalo také mladým budoucím generacím, mimo jiné skrz osvětovou činnost ve školách. V Chorvatsku je více než 30 českých besed po celém území, dvě české základní školy, všechny tyto instituce jsou pak organizovány ve Svazu Čechů v Chorvatské republice.

Je to velká báze různých možností. Je to místo, kde si studenti mohou najít východiska pro své další vědecké, odborné a pedagogické působení.

Ze všeho vyplývá, že česká menšina potřebuje vzdělané bohemisty a metodicky vzdělané učitelé českého jazyka, aby se nejen český menšinový

Model C, ale také ostatní modely udržely do budoucna. Je v tom význam metodického vzdělávání budoucích učitelů českého jazyka.

Literatura

- Kurikulum předmětu Český jazyk a kultura pro základní a střední školy v Chorvatské republice (Model C)*. 2019. https://narodnenovine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_12_129_2617.html. Přístup 10. 9. 2021
- Obrazovanje na jeziku i pismu nacionalnih manjina*. <https://mzo.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/obrazovanje-nacionalnih-manjina/571>. Přístup 10. 9. 2021
- Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. Stanovništvo prema državljanstvu, narodnosti, vjeri i materinskom jeziku*. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske. https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2012/SI-1469.pdf. Přístup 10. 9. 2021
- Izvešće o provođenju Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina i o utrošku sredstava osiguranih u Državnom proračunu Republike Hrvatske za 2021. godinu za potrebe nacionalnih manjina*. Zagreb: Vlada Republike Hrvatske. <https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Izve%C5%A1%C4%87e%20o%20provo%C4%91enju%20UZPNM%20za%202021.pdf>. Přístup 15. 7. 2022
- Čičak, M. 2019. *Stanoviska žáků základních škol k výuce českého jazyka a kultury*. Diplomová práce. Záhřeb: Záhřebská univerzita, Filozofická fakulta.
- Hrvoj Zajec, J. 2020. *Školství příslušníků české národnostní menšiny na příkladu ZŠ S. S. Kranjčeviče v Záhřebu*. Diplomová práce. Záhřeb: Záhřebská univerzita, Filozofická fakulta.
- Krtić, M. 2021. *Komunikační strategie a ovládnání komunikační kompetencí u chorvatských žáků českého jazyka*. Diplomová práce. Záhřeb: Záhřebská univerzita, Filozofická fakulta.

The importance of education in teaching methodology of future Czech language teachers for the future of Czech minority education in the Republic of Croatia

The aim of this paper is to familiarise the conference participants with models of the education of national minorities in the Republic of Croatia, with emphasis on the Czech minority, in particular on Model C. Model C for the Czech minority, i.e. teaching of the Czech language and culture, is intended for children belonging to the Czech national minority in the Republic of Croatia, children of the Czech origin and other children who want to learn the Czech language and become familiar with Czech culture. The paper points out that education of students, future teachers in

Model C, in the methodology of foreign language teaching is and necessary and important for the future of Czech minority education in Croatia. Previous examples of good practice and cooperation with the Department of Czech Language and Literature at the Faculty of Humanities and Social Sciences in Zagreb and with Sil-vije Strahimir Kranjčević Elementary School, where students enrolled in the teaching track have practical part of the Methodology of Teaching Slavic Languages course, and with the Česká beseda Zagreb Club are described. Also, suggestions for future research, professional, and educational development work for students belonging to the Czech national minority are provided.

Keywords: *minority education, Model C, Czech language, methodology, inherited language, minority language*

